

Metoda clair-obscur dosáhla velikých efektů v malířství, a tak i v jiných oborech příkré rozdělování světla a tmy se ukázalo velmi účinným; i v Písmě se praví — řeč vaše budiž ano, nebo nikoli, anebo jinde, abychom byli buď studení, nebo horcí, ale nikdy vlažní; též i při posledním soudě budou jen dvě strany, kozlí na levici a beránci na pravici. Tato redukce všeho dění na klad a protiklad vyvěrá ze silné etické rigorozity a bojovné čestnosti mládí, přesto však nemohu naprosto souhlasit s vývody Julia Fučíka v posledním čísle Hosta, jako by situace dnes u nás připouštěla jen variaci posledního soudu, to jest ty spasené na levici a zatracené na pravici. Myslím, že mohou tu být ještě ti, kdo metodicky nejdou s žádným z obou křídel, i když se názorově s jedním (zde s levým) shodují. A není to vlažnost a kolísavost, jež vyznačuje z alternativy dané Juliem Fučíkem; je to právě hledisko radikální a rigorózní, už proto, že dnes nemá davového echa. „...Interes české buržoazie jako jediný interes české demokracie...“, to je věta pro agitační patos a ne pro věcnou diskusi. Než přistupme k čtyřem bodům, jimiž Julius Fučík ubíjí všechny obránce demokracie.

1. Odpor proti revoluční tradici české není dnešního data; jisté strany i skupiny ideové ho projevovaly dříve, a ti, kdo byli věrni té revoluční tradici, jsou jí věrni i dnes. Kompromis praxe není kompromisem zásad; to Masaryk prováděl již

v Rakousku a napsal již ve Světové revoluci — a provádí se to částečně i v SSSR; já jim to nevytýkám, věřím, že Rusové mohou při metodických ústupcích zůstat věrni svým principům zrovna jako u nás Masaryk. U Masaryka je politika občanského kompromisu logičtější, protože on má své přesvědčení o jedinečné ceně každého lidského života a schvaluje radikální řez až v nejvyšší nutnosti. Masarykova revolučnost se jevila jako empirická a odpovědná; komunistická revolučnost u nás jeví se namnoze jako aprioristická a diktovaná.

2. Chyby a kazy českých socialistických stran jsou evidentní. Může však někdo tvrdit, že činnost státotvorných socialistických stran po převratu měla jen a jen negativní obsah? Nejsou tu i aktiva, a to silná? Je opravdu nezbytno nechat vši naděje? Posuzujme naši situaci taky trochu z hlediska evropského — uvažme např., co se mohlo v sociálním ohledu vykonat v západoevropských státech, dávno stabilizovaných, kdyby se tam po válce nasadilo totéž tempo jako u nás?

3. Krize demokracie? Jak je možno mluvit o něčem takovém u nás, kde ještě demokracie jsme vůbec nedorostli? Chová-li se malé děcko nezpůsobně ve společnosti, nemluvíme o krizi tohoto lidského jedince. Ovšem nebudme zbytečně shovívaví; je třeba přísněji dohlížet na nezpůsobné děcko, zvláště víme-li, že se leccemus už naučit mohlo. Jde pouze o to neměnit se z pedagoga ihned v kata — to ovšem vyžaduje, abychom měli k děcku trochu lásky.

Dnes všude víří krize hlubší než krize demokracie; je to krize evropského života, ba lidství vůbec — a nemá kořeny pouze hospodářské. Kdo chtějí rozžít nová světla místo zhaslých, rozproudit nové přítoky lásky, když staré cisterny vyschly — ti musí se často pokořit; ne ze slabosti. Absolutnost principu nevyklučuje pragmatismus praxe, ba někdy jej přímo podmiňuje. Přesvědčený leninista přizná klidně a s neotřeseným sebevědomím krach určitých pokusů, metod, korporací a osob — jeho absolutní víra tím nepadá, ani se nepohne. Jde tedy o to, věříme-li v čistotu plánů a přání Masarykových. Mezi slušnými lidmi o to sporu nebude.

4. O reakčních choutkách a útocích víme všichni. Historický pohled dosvědčuje, že byl to zpravidla nepromyšlený extremismus, jenž poskytl nových hořlavín dohasínajícímu plamínku reakce. Víme, že Masarykova metoda se již několikrát osvědčila navzdory prococtvím mnohých. Je fakt, že paušální pohrdání, jež projevují naši leninisté vůči demokracii a humanitě, připravilo z valné části půdu pro fašistické štvárnice proti „Hradu“, proti socialismu vůbec.

Vidím v tom divokém odporu proti demokracii mnoho pózy a nedůslednosti, vidím tu i smíšeninu ukvapeného radikalismu s šosáckou pohodlností: neboť je to snadné a laciné vyhnout se vši té „drobné práci“ a na všechny aktuální problémy odpovídat fetišem — „Revoluce!“ — Je-li alternativa Reakce-Revoluce, tedy revoluce. Je-li alternativa Evoluce-Revoluce, je možno, aby evoluce (Masaryk) byla chráněna čestnými lidmi, a bylo by čestno, aby boj proti této byl trochu serióznější a ne aby Masaryk byl tak surově a hloupě házen do jednoho pytle s výkvětem české buržoazie a reakce. Třeba říci, že Masaryk není dogmatický evolucionář. Jeho hledisko je reformační, ale ono v čas potřeby dovolí i revoluci. Neřekl bych, že Masaryk je mimo diskusi (ostatně Götz při tomto výroku měl na mysli presidentskou volbu) — ale je tedy třeba, aby i mladí leninisté Masaryka skutečně přijímali jako objekt, jenž stojí za diskusi, a nepřistupovali k němu s apriorním despektem. Nezáleží-li skutečně mladému leninistovi na tom, zda Masaryk bude presidentem, zda udrží se jeho vliv, pak mohlo by se mu stát, že za presidentování někoho jiného by nesměl o reakcionářském omezení napsat žádnou trhavou kritiku, již si tak bohatě dopřává na Masarykovi. Ti, kdo soudí naši demokracii a nezmiňují se přitom o Masarykovi, usnadňují si nedovoleně svou argumentaci vynecháním velikého kladu a naděje naší demokracie. Masaryk mrtev není — a ne pouze fyzicky. Jeho program a praxe jsou nejvýš trochu utopické — ale nikdy ne zastaralé, přežilé! Nepleťme si tedy minulost s budoucností. Úkolem nastupujících intelektuálů je pomáhat velikému realistovi a velikému utopistovi. Že mu

nerozumějí přemnozí z té zvětralé a zblácené generace, která živořila v egyptských tmách a potácěla se pouští války, není naprosto nic divného. Může dnešní generace tak lehce zavrhnout Masarykův kritický konstruktivismus, jeho sociální aktivismus i kosmický synergismus, jeho harmonickou schopnost, již spojil dar analytický a syntetický, již spojil rigorózní linii s všestranným rozkmitem a palčivou životností s láskou k duchu a dílu? Ale držet se Masaryka není věru tuze líbivé ani efektní; zavazuje to. A k tomu ta odióznost oficiality je pro mladého člověka zvláště nepříjemná. Romantismus posud nevymizel z duší, a proto se střílí z hrubých kusů na kapitánský můstek, ať na něm stojí kdokoli. Je ovšem otázka, kde je víc heroismu — zda v té efektní střelbě a barikádovém patosu, anebo v té nenápadné drobné práci, jež vyžaduje na mladém bouřlivákovi mnoho sebezapření a umlčení přirozených sklonů útočných a destruktivních. Ano, v těchto lidech je víc heroismu — též pro ten příval nadávek a úsměchu, jenž se na ně u nás hrne ze všech stran.

Revolučnost může se stát snadno šosáctvím, je-li aplikována na každý případ jako jediný lék. Alexandr se nestal pánem Asie proto, že roztal gordický uzel: On by ho nerozpletl. Svět je zlý; může se stát dobrým jedinou ráznou akcí? Jak to, že se k tomuto naivnímu idealismu chýlí právě historický materialista? Ovšem, v evoluci je riziko; ale není v revoluci? A z evoluce vždy lze přejít v revoluci; opačný postup není možný. Více lásky k lidem a méně k teoriím!

(Host 6, č. 4, leden 1927)